

uitgeroepen: Hij is veracht, en wij hebben hem niet gesacht. En van den Tabor na de verheerlijking afdalende, had Jesus zelf 't aan zijn jongeren betuigd: „Het zal geschieden, gelijk het geschied is van den Zoon des Menschen, dat hij veel lijden zal, en veracht worden“ (Marc. 9: 12).

Aan verachting ten prooi zijn, is heel iets anders dan zich vernedern. Wie als mensch zich onder menschen vernedert, bedoelt daarmee van de hoogste plaats in de wereld af te zien, en aan het innemen van een lagere plaats lust te hebben. Vernedering in dezen zin slaat op de maatschappelijke positie die men bekleedt. In het maatschappelijke staat de koning het hoogst, de slaaf het laagst, en Jesus koos de laagste plaats, ook al wist hij dat hij de erfenis van David, Israels grooten koning, maar verachting is heel iets anders. Verachting staat tegenover waardering. Verachting is niet iets dat we zelf kiezen, maar dat ons aangedaan wordt door hen in wier midden we optreden. Zij, in wier midden we verkeerden, vormen zich over ons een oordeel. Dat oordeel kan er toe leiden, dat we hoog in hun schatting komen te staan, en dan eeren ze ons. Maar dat oordeel kan ook zijn, dat we hun onverschillig blijven, of dat ze zelfs tegen ons partij kiezen, en dan loopt 't uit in verachting. Hij, wie dat treft, voelt dan dat hij in zijn wezenlijke waarde en betekenis miskend wordt. Dat hij wordt onderschat beneden billijke waardering. Dat zijn bedoelingen, verkeerdt en omgekeerd dan ze zijn, worden verstaan. En dat, waar hij om zichzelf wil, om zijn zaak wil, om achting en waardering van zijn volk en omgeving prijs zou stellen, in steek hiervan hem slechts minachting en verachting ten deel valt.

Veracht te wesen, waar men weet op waardering en eere volle recht te hebben, is een lijden, en als het aanhoudt, kan het de ziel zoo bang en diep nedrukken, dat ze er onder bezwijkt. Hoe vaak is niet in zelfmoord uit die slechtafbeelding redding gezocht. Lees er daarom niet overheen, zoo de Schrift het u voorhoudt, hoe ook die bittere verachting een der stukken is geworden van het lijden, dat de Christus van het begin zijner menschenwording tot op het Kruis gedragen heeft. We spreken hier niet opzet van het bitter einde aan het Kruis, omdat mede in dit sterven niet met het zwaard, maar aan een kruis, uitdrukking lag van de verachting die zelfs zijn rechter hem toedroeg.

Iemande ere is naar zijn roeping en levensstaak, en naar gelijken maatstaf is zijn verachting. In een zijner kinderzangen liet Van Alphen zijn kleine lezers zingen: „Och, was Jesus nog op aarde, 't ging aanstonds naar Jesus heen“. Een zoo begripvolle kindergedachte. Maar denk de gedachte nu in, dat werkelijk het gerucht op eenmaal heel de wereld over werd geseind, dat de Christus in dat bepaalde land en in die stad verschenen was, en immers heel de wereld door, zoover er belijden van zijn heiligen naam was, son 't één drijven en jagen zijn, om naar die alzo gelibde plek zich heen te spoeden. En heilige hartstocht om aan Christus de hoogste eer toe te brengen, son in aller hart opwaken. Men zou niet weten wat men doen zou, om aan de hulde en aan het eerebeneden aan Jesus deel te mogen erlangen. Een geheiligde onrust zou zich van heel de wereld meester maken. Zangers zouden van hem zingen, de tong der welkederen zou zijn lof verkonden, men zou alles nadenken, alles verstellen om dan toch maar niets aan de hulde, de vereering en de aanbidding van den Christus te laten ontbreken. Van allen kant zou zich van de geloovigen de indruk meester maken, dat al wat liefde, toewijding en dienstbetoon aan een kind des menschen kan toebrengen, boven alle kind des menschen aan Jesus moest worden toegebracht. De eere der Vorsten zou hij de eere die Jesus ten deel viel, geheel verbleeken, en Keizers en Koningen zouden met de geringsten der aarde wedijveren om alle eiden eer aan de voeten van Jesus af te leggen. En nog zou ieder gevoelen, dat men te kort schoot in voldoening aan den drang des harten, om onzen van God gesalfden Profeet, Hoogepriester en Koning de eere en hulde toe te brengen, die in Efrata's velden nog alleen de Sefarjimen Hem hadden opgedragen, toen 't al op aarde nog zweeg.

En die hulde- en die eere-bieding zou in niets te veel, zoo veelteer nog te weinig zijner waardig zijn, want hoe hoog ook de eereverheffing in onze menscheijke ziel gaan moge, nooit zal ze ook maar van verre reiken aan het peil der genade, waartoe onze Goddelijke Redder het heil voor ons heeft opgevoerd.

Vergelijk hier nu mede, wat 't lot was dat Jesus ten deel viel, die drie en dertig jaren lang dat hij op deze aarde verkeerd heeft. Toen was op aarde in Jesus te aanschouwen, wat we ons nu nauwelijks kunnen voorstellen, dat ooit weer alsoo onder ons wesen zal; en waar was toen de hulde, de eere, de aanbidding die, we zeggen niet een enkele ziel, neen, maar die de wereld, die ons geslaet en die de menscheide, die de koningen der aarde aan Jesus gebracht hebben? Was Jesus begrepen, was Jesus gekend, werd hij verstaan en gewaardeerd, was er één golvende strooming in al wat leefde naar Jesus toe? Lees en herles de Evangelien, en ge siet 't immers voor oogen, van dat alles gold het tegendeel. Er waren poëtische oogenblikken, als de schare om hem raamschoolde in Galilea; er waren oogenblikken van roerende dankbaarheid, als een blinde zag of een lamme op eens liep; er waren oogenblikken van diepen ernst, als Jesus de sonde vergraf; maar van hulde, van eerebrenning, van aanbidding kwam alleen op Tabor het heerlijk visioen getuigen. Het is zoo, het Hosanna heeft werklonken, maar hoe schier plotseling sloeg het niet in 't „Kruis hem“ om.

Hij was veracht... en schier niemand voelde het voor Jesus. Zelfs eerst zijn apostelen niet. Een ere en hulde, met zijn innerlijke waardij en met zijn betekenis voor heel de wereld overeenkomend, heeft op aarde niet één enkel kind des menschen hem geboden. 't Hoogste was dat in hem de Messias begreep werd, maar de meesten sonder te verstaan wat in dat woord Messias lag. En dit was dan nog van zeer enkelen. Een Johannes die aan zijn borst aanlag; een Petrus die uitriep: „Heere, tot wien zouden we heengaan. Gij hebt de woorden des eeuwigen levens“. Een vrouw die de soom van zijn kleed knuste. En daaromheen een breede schare van zoekende zielen, die hem eerst volgden en dan weer afvielen. Nog iets verderop en andere schare, die hem wel steunende wilde. En aan den zelfkant daarbuiten de Pharisees, die hem haatten, de spotters die hem belasterden, de naar bloed dorstenden om hem zijn kruis riepen, en onder dat alles daar voren dringende een Herodes, een Kajaphas, een Pilatus.

En thans?

Gaat 't niet nog soo? Tot in zijn kerk zich noemde predikers van zijn Evangelie die afdingen op zijn Godheid; waarvan van alle gading, die in hem niet anders kunnen sien dan den Rabbi van Nazareth; geestelijk verdwaasden, die zich met hun begripsverinsel reeds boven Jesus stelden; en in steeds breeder kring alle geloof aan zijn hooge herkomst, aan zijn hemelschen oorsprong, aan zijn wonderdaden, aan de betekenis van zijn kruisdood versaat.

En onder dat alles, in tal van kringen, op de armen van geest, die 't nog voor hun Jesus durven opnemen, van giftige lippen 't gisprekend van dieselde verachting, die eens over onzen Holland is uitgegooten.

Ze hebben mij gemaad, ze zullen u smaden. Zoo sprak hij in profetische aandrift, en nog steeds wordt zijn profetie vervuld.

Dr. A. K.

PRO REGE

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Van dit premiewerk voor abonne's op „De Heraut“ is thans deel III verzonden aan de intekenaren, die het voor dit deel verschuldigde bedrag voldeden, zoodat dezen nu het complete werk in hun bezit hebben.

De intekenaren die een stel van drie losse banden bestelden, ontvangen dat gelijk met het Derde deel.

Intekenaren, die losse banden wenschen te ontvangen, maar se nog niet bestelden, wordt verzocht ten spoedigste hun verlangen kenbaar te maken, met bijvoeging van bedrag. Verkrijgbaar zijn linnen banden en banden met lederen rug en hoeken. Een stel van 3 losse linnen banden kost /1.80, een stel van 3 losse half-lederen banden /3.30.

Met het inbinden van ingenaalde deelen kunnen wij ons niet belasten. Adm. DE HERAUT.

8 Maart 1912.

Amsterdam, 8 Maart 1912.

De heer Willem Goeters, privaet-docent in de Theologie aan de Universiteit te Halle a. S., die reeds menige kostbare vondst voor onze Nederlandsche Kerk-geschiedenis uit Duitsche archieven aan het licht bracht, heeft thans een zeer omvangrijke studie ons geschonken over: *Die Vorbereitung des Pietismus in der reformierten Kirche der Niederlande bis zur Labadistischen Krisis, 1670*, waarin hij het tijdvak na de Dordtsche Synode behandelt en wel bepaaldelijk het streven van Voetius en zijn kring om tot een „nadere reformatie“ van de Kerk en haar zedelijk en geestelijk leven te komen.

Het schijnt, dat dit tijdvak onzer geschiedenis in Duitsland vooral de aandacht trekt. Reeds twee Duitsche geleerden van naam H. Hepp en A. Ritschl hadden, bijna tegelijkertijd, een *Geschiede des Pietismus in der reformierten Kirche* het licht doen zien, waarin hoofdzakelijk het zoogenaamde Pietisme ook in onze Nederlandsche Kerk behandeld werd. Toch waren deze beide studiën, in 1879 en 1880 verschenen, hoevel uitnemendse ze ook boden, thans reeds eenigermate verouderd en kon ook niet gezegd, dat de schrijvers zich voldoende op de hoogte hadden gesteld van de rijke literatuur, die over dit onderwerp in de 17e eeuw verschenen was. De nieuwe studie, die de heer Goeters van het onderwerp gemaakt heeft, waarbij hij zich uitsluitend tot Nederland beperkt, overtreft door grondigheid en degelijkheid dan ook verre zijn beide voorgangers. Ze dwingt bewondering en eerbied af voor een geleerde, die hoevel een vreemdeling in ons land en onze geschiedenis, zich zoo volkomen op de hoogte wist te stellen van deze belangrijke episode en daarover zooveel nieuw licht wist te verspreiden, waarmede elke minnaar onzer vaderlandsche kerkgeschiedenis winst kan doen.

Daar de heer Goeters, evenals Hepp en Ritschl, van *Pietismus* spreken blijft, achten we onjuist, want de naam *Pietisme* heeft nu eenmaal in de geschiedenis een zeer bepaalde betekenis gekregen en is verbonden aan een geestelijke beweging in Duitsland, die, al mag ze op sommige punten zekere overeenkomst vertoonen met het streven der Hollandsche puriteinen, toch in beginsel te zeer daarvan verschilt, dan dat beide over één kam kunnen worden gescheven. Het kan niet anders dan verwarrend werken, wanneer men dien uitheemschen naam op onze puriteinen toepast. Maar al mag de titel van zijn werk daardoor minder juist zijn, de heer Goeters toont toch in zijn werk zelf, dat hij veel beter dan Hepp en Ritschl begrepen heeft, wat het eigenaardige karakter en doel van deze Hollandsche beweging is geweest, en gewoonlijk geeft hij dan ook aan deze beweging den alleen juiststen naam van *religieus-kirchliche Reformbestrebung*, waaruit reeds blijken kan, hoe weinig deze beweging met het *Pietisme* te maken heeft, want het *Pietisme* heeft voor een kerkelijke reformatie al zeer weinig gevoeld. Wat hier misleidend werkte, was dat Voetius en de zijnen in navolging van de Engelsche puriteinen vooral nadruk legden op de praxis pietatis, de practijk der Godszaligheid, en de klank van dat woord pietas aan het Duitsche pietisme deken deed. Meer dan overeenkomst in het gebruik van dat woord pietas was echter niet, want wat Voetius en de zijnen onder de practijk der godszaligheid verstanden, was geheel wat anders, dan het op Lutherischen bodem opgekomen *Pietisme*. De term door Voetius en de zijnen zelf gekozen, het aandringen op een „nadere

reformatie der Kerk“, drukt dan ook veel juistler hun streven uit.

De heer Goeters heeft zijn werk in twee deelen verdeeld; het eerste deel handelt over *Die Entwicklung der kirchlichen Reformtendenzen bis 1666* en teekent eerst het ontstaan der deze reformatische beweging onder de Nederlandsche Calvinisten; daarna hoe deze reformatische partij zich in ons land heeft uitgebreid en Voetius als haar leider heeft gekregen; vervolgens in welke verhouding het Engelsche puritanisme staat tot het Nederlandsche Calvinisme; in een volgend hoofdstuk welke religieuze bewegingen in dienzelven tijd gevonden werden bij de andere kerkten, Remonstranten, Lutherischen, Mennonieten en Collegianten; terwijl daarna zeer uitvoerig geschilderd wordt, wat de theologische eigenaardigheid was van deze reformatische beweging, en in een slothoofdstuk korter wordt behandeld de strijd, dien deze reformatische partij gevoerd heeft tegen Cartesius, Coccejus en Maresius. Het tweede deel behandelt dan de Labadistische krisi van 1666 tot 1670.

Op de vele vraagstukken, die de heer Goeters hier aan de orde heeft gesteld, uitvoerig in te gaan, gedooft noch de aard van ons blad noch de plaatsruimte. We moeten ons daarom beperken tot een kort overzicht van den inhoud en een warme aanbeveling van het werk, dat verdient in de handen van al onze predikanten te komen. Want niet alleen geeft de heer Goeters een zeer goed overzicht van dit tijdvak onzer geschiedenis en brengt hij uit weinig bekende werken en archieven een schat van bijzonderheden aan den dag, maar hij heeft met groote helderheid en scherpte van blik ook de verschillende stroomingen in ons kerkelijk leven weten te onderscheiden en daardoor metterdaad een verrassend en nieuw licht doen vallen op de verhouding van de Gereformeerde leiders van die dagen. Hierbij komt, dat de mannen, wier arbeid en streven hier geteekend wordt, zoals Voetius, Amesius, de Teelluck's, Lodenstein, à Brakel, Saldenus enz. nog altoos bij ons Gereformeerde volk in hooge achting staan en hunne geschriften, voor zoover ze in 't Hollandsch geschreven of vertaald zijn, gaarne worden gelezen, en dit boek als uitstekende handleiding dienst kan doen, om de eigenaardige geestesrichting dezer mannen beter te doen kennen. En wat zeker niet de geringste aanbeveling is, de heer Goeters voelt blijkbaar groote sympathie voor het Nederlandsche Calvinisme en prijst vooral de zedelijke kracht, die van het Calvinisme is uitgegaan.

Voor al dit laatste opzicht is dit werk van een vreemdeling zeker beschamend voor onze Nederlandsche Theologen, die gewoonlijk over Voetius en de zijnen zeer slecht te spreken zijn. De heer Goeters is zeker niet blind voor de gebreken, die Voetius aankleefden, maar er spreekt uit zijn werk toch een bewondering en eerbied voor den Voetiaanschen kring, die het Calvinistisch hart goed doet.

Aan de Leidsche Theologen moet de lof worden toegekend, dat ze met onverdroten ijver zich gewijd hebben aan hun nieuwe vertaling van den Bijbel. Nauwelijks is als vrucht van jarenlange studie de overzetting van het Oude Testament gereed, of Prof. Dr. H. Oort gaf thans in het licht het Nieuwe Testament, op nieuw uit den grondtekst overzetzend en van inleidingen en aantekeningen voorzien. De moderne bijbelvertaling is daarmee voltooid.

Da. Lindeboom, van Gorkum, heeft in het Gereformeerde Tijdschrift van Februari 1912 deze nieuwe vertaling van het Nieuwe Testament aan een zeer zakelijke critiek onderworpen, waarop we gaarne ook in ons blad de aandacht vestigen. Hij brengt hulde aan de werkkraft en volharding van Prof. Oort, die op zijn hoogen leeftijd zulk een reuzenarbeid ondernemen durft, en aan de wetenschappelijke vaardigheid en onvermoeide toewijding, waarvan dit werk getuigt. Maar hij toont tevens aan, hoe deze nieuwe vertaling van het Nieuwe Testament, evenals die van het Oude, niets anders is en bedoelt dan om het moderne standpunt omtrent de Schrift te propaganderen. Hoe weinig er onder de handen der moderne critici van het Nieuwe Testament overblijft, blijkt uit de „inleidingen“, waaruit Da. Lindeboom de volgende citaten geeft:

Zoomin als het O. T. is ook het N. v. v. Prof. Oort het Woord Gods. In het N. T. ziet hij niet anders dan een bundel geschriften, die de veelsoortige stroomingen van het Christendom der eerste twee eeuwen weerspiegelen, en „in zijn geheel een beeld van het Christendom van het midden der tweede eeuw“ geeft. De wereld, waarin het N. T. ons verplaatst, is voor hem „een wereld, waarin veel verwarring heerscht. Een groot aantal godsdienstige meeningen en voorstellingen, meestal bij elkander passend, soms echter met elkaar strijdend, vele aantrekkelijk, eenige ons koud latend, zelfs min of meer aanstootelijk, gaan dan aan onzen geest voorbij.“ Toch wordt wie zich de inspanning getroost, het N. T. goed te verstaan, z. i. „rijkelijk beloond: hij aanschouwt beelden van zedelijke voortreffelijkheid en vurig geloof, die oververtellen zijn; hij vernoot woorden waarvan de weerga nooit was gehoord, diepe en teedere woorden, openbaringen van een zeer rein en innig gemoedsleven.“

De Evangelien zijn „het kostelijkste gedeelte van het N. T.“, maar — niet betrouwbaar. De evangelisten gingen heel vrij te werk met de overgeleverde stof en waren lichtvaardig in het oververtellen. „Wat de Evangelien, indien wij daaruit Jesus en zijne omgeving willen leeren kennen, het meest onbetrouwbaar maakt, is de vrijmoedigheid waarmee men oordijfde zijn denkbeelden aan een groot men toeschreef.“ De schrijvers „schroomden niet Jesus onderwijzen te laten geven in alden waarin zijn aanhangers van volgende tijden belangstelden, hem zelfs vraagstukken te laten uitmaken die in zijne dagen nog niet aan de orde waren; zoals men

hem ook toespeelingen in den mond legde op feiten, die eerst lang na zijn dood hadden plaats gehad.“ Toch zijn voor de kennis van den oorsprong des Christendoms de Evangelien „nagenoeg de enige bronnen“. „Omtrent de levensgeschiedenis van Jesus staat weinig vast.“ Tot dit weinige behoort dan, dat hij, de „zoon van Maria en Josef, den timmerman, te Nazaret geboren“ werd. Meer is bekend van „hetgeen hij op goede gronden mogen houden voor de kern zijner prediking“. De vormen echter, waarin zijne denkbeelden gekleed zijn, komen voor rekening der evangelisten; deze „kunnen er blijkbaar dikwijls niet bij; zij miskennen den zin der woorden, verwarven ze menigmaal door het verband waarin zij ze plaatsen, en door hetgeen zij er aan toevoegen.“

Voor den hoogleraar is geen enkel der evangelien van den man, wiens naam het draagt, evenmin als z. i. het boek der Handelingen van Lucas kan zijn. Dit laatste is ook al „seer onbetrouwbaar, niet alleen in het verhalen van wat Paulus heeft gedaan en ondervonden, maar wat erger is, in het weergeven zijner denkbeelden“. Van de Brieven, die op naam van dezen apostel staan, zijn alleen echt: Galaten, 1 en 2 Korinthe, Filippensen, 1 Thessalonicensen en Filémon. „Tegen den Paulinischen oorsprong der overige zijn te ernstige berwaren dan dat men dien kan aannemen.“

Na voorts ook uit de aantekeningen bij den tekst gemaakt, verschillende proeven van deze moderne critiek te hebben meegedeeld, gaat Da. Lindeboom aldus voort:

Zooewel uit de inleidingen als uit de aantekeningen blijkt, gelijk men ziet, dat Prof. Oort ten opzichte van de historische critiek tot het uiterste gaat. Alle conservatisme is hem vreemd. Een enkele maal moge 't woord „waarschijnlijk“ wijzen op eenige reserve, in den regel zijn zijne uitspraken even stellig als beslist. De hoogleraar wéét het, en niets staat hem in den weg om „met voldoende zekerheid de leken te kunnen voorlichten“.

Het kan niet anders of zelfs in vrijzinnigen kring zal de sympathie, waarmee deze arbeid ontvangen wordt, niet onverdeeld zijn. Prof. Meyboom, die in zijne geciteerde voorrede wees op „de verdeeldheid ten aanzien van de resultaten, vooral op het gebied der Evangelien-critiek en op dat der Paulinische brieven“, sprak ongeveer ter zelfder tijd in de *Hervorming* 1) als zijn meening uit: „Allerwege staat alles op losse schroeven“. Naar Harnack, dien ook Bakela erkent als „de grootste autoriteit op dit gebied“, beginnen hier te lande velen te luisteren. Gelijk bekend is, wil deze Berlijnsche hoogleraar, dat men op N. T. gebied meer met de traditie zal rekenen, en houdt hij zelf nagenoeg alle N. T. boeken voor echt. Wel heeft nog pas Prof. Eerdmans de orthodoxen gewaarschuwd 3), in Harnacks inzichten „geen terugred“ te zien, die het conservatisme reden tot juchten zou geven, aangezien „de teruggetreden critiek der orthodoxie het recht verstand van de H. Schrift bewist“, maar deze waarschuwing lijkt wonderveel op een poging, om den terugtocht eenigzins eervol te dekken.

In een overigen waardeerende aankondiging van Prof. Oorts werk 4) stelt de moderne predikant Dykema met betrekking tot diens inleidingen en aantekeningen de vraag: „Zijn deze nu betrouwbaar? Kan men er zich veilig op verlaten?“ en beantwoordt die aldus: „A'leerst zij geconstateerd, dat er ten opzichte van de Nieuw-Testamentische problemen nog volstrekt geen eenstemmigheid is, en dat er bij name over den oorsprong van 't Christendom nog veel gestreden wordt“. Voorts, deed Prof. Oort een goed werk door zich in de verschillende strijdpunten partij te stellen en met de vaardigheid van een Alexander ergere dan Gordiaansche knopen door te hakken“. Rinkelijk, „zijne vertaling zal binnen niet al te langen tijd om om opvolger roepen 5), maar intusschen geeft zij wat tot op dezen als nieuw licht ontstoken werd“.

In vele bewoordingen wordt Oorts' werk hier (tijdelijk) verouderd verklaard, eer het nog compleet is verschenen. Het ligt buiten het bestek van een recensie-artikel, deze kritische opvattingen te bestrijden. We vermelden ze alleen, om het karakteristieke van deze nieuwe vertaling te doen nitkomen. Zij, die de historische critiek aanvaarden, erkennen trouwens reeds zelve, dat het onbevooroordeeld-zijn van haar beoefenaars maar schijnbaar is. Merkwaardig is de uitspraak van Da. Dykema, dat men ook in een sulver wetenschappelijk bedoeld werk, naar 't woord van Goethe, wel eerlijkheid, maar geen onpartijdigheid van een mensch ethischen kan. Dat van moderne, en ook van ethische zijde de Schrift wordt verworpen als het Woord Gods, vindt men zijn oorszaak in de resultaten der historische critiek, maar steeds meer algemeen en openhartig wordt erkend, dat te dien opzichte de grootst mogelijke onsekerheid heerscht, maar in hun standpunt en beginsel.

Het is niet anders: Prof. Oort gebruikt de inleidingen en aantekeningen van zijn werk om hypothesen te populariseren, geliefkoosde hypothesen ongetwijfeld, maar toch niet meer dan... hypothesen, welke door den een na den ander zijner geestverwanten worden losgelaten. Ik herinner hier aan wat Agnotos in het moderne *Theologisch Tijdschrift* schreef 6), omtrent de wonderverhalen in O. en N. T., die hij zelf niet geloofde: „... de historische critiek, zoals het oord-moderanisme zich die denkt, verwerpt zulke verhalen als historie, niet op grond van de documenten, maar omdat men niet aan wonderen geloofde. Geloofde men daaraan wel, dan zou men op grond der documenten willen aannemen, wat men nu beweert te verwerpen op grond der documenten... Ieder, die aannemt, dat nog in de tegenwoordige wereld bovennatuurlijke ingrijpen plaats heeft, en dus leeft in de wereldbeschouwing van de Bijbelschrijvers, zal op grond zijner historische waardeering al feit aanvaarden, wat een ander krachtens zijne historische critiek als feit verwerpt. Dat men dit vroeger niet juist zag en waande de documenten geheel „onbevooroordeeld“ te kunnen naderen, is geheel buiten kijf“.

Is een krasser veroordeeling van Prof. Oort's oud-moderne standpunt denkbaar?

Ten slotte wijst Da. Lindeboom er op, hoe ook de vertaling zelve wel op menige plaats den grondtekst juist weergeeft, maar daarentegen mist de eigenaardige wijding, die onze Statenoverzetting heeft. Soms, zegt

1) No. 51, 1908.
2) Bl. 356. Inleiding op de Handelingen der Apostelen.
3) N. R. Ct. van 6 Dec. j.l., Avondbl. A.
4) N. R. Ct. van 6 Juli j.l., Avondbl. A.
5) Ik cursiveer, L.
6) Zie hierover breder: *Geref. Tijdschr.*, jg. XI, blz. 410 v.v.

hij, vraagt men zich af, of de vertaling met opzet zoo is gesteld, dat het gewijd karakter, dat de goddelijke schoonheid van het Nieuwe Testament teloor moet gaan. En de voorbeelden, die hij hiervan geeft, zijn metterdaad afdoevend. Zelfs de moderne predikant Dykema erkende, dat deze nieuwe vertaling „haast banaal“ klinkt en de Statenvertaling heel wat plechtiger, voornamer en stichtelijker het Nieuwe Testament weergeeft dan Prof. Oort dat doet.

Toch neemt deze critiek op den arbeid van Prof. Oort, die volkomen juist is, niet weg, dat ook deze arbeid van moderne zijde voor ons beschamend is. Da. Lindeboom wijst hierop terecht:

In de tweede plaats komt het tot ons met een ernstige aanklacht, die ons beschamen moet. Waar zijn de Schriftgeloovigen geleerden in ons vaderland, die zoveel tijd en kracht geven aan de bestudeering der H. Schrift als van moderne zijde geschiedt? Neen, men mag niet voorbijzien dat voor modernen de moeilijkheden, aan een nieuwe bijbelvertaling verbonden, lang zoo groot niet zijn als voor ons. Hun bijbelbeschouwing brengt dit mede. Het is voor hen slechts een kwestie van wetenschappelijke krachten en financiële middelen. Wij echter staan bovendien voor de groote albeheerschende vraag: wie zal dit werk ter hand nemen? Kan het, die versplintering die het Gereformerd kerkelijk leven onzer dagen geeft te aanschouwen, evenals in de 17de eeuw uitgaan van een Synode? En zoo niet, welke weg moet dan hiertoe worden ingeslagen?

Al geven we echter grif toe, dat wij hier staan voor een zeer ernstig beswaar, daarmee kan toch niet worden verontschuldigd, dat er onzerzijds op dit gebied zoo goed als niets wordt gedaan. Stel, het genoemde beswaar vond binnen korten tijd gereede oplossing, dan zou 't nog sêr ne vraag zijn, of het ontbreken van genoegzamen evangelischen voor-aard niet een groote hinderpaal blijken zou.

Zal er van een nieuwe overzetting der H. Schrift ooit iets komen, dan hebben we mannen noodig vol des geloofs en des H. Geestes, wetenschappelijk duchtig toegerust, die niet wachten tot het plan zijn beslag heeft gekregen, maar terstond de hand aan den ploeg slaan, en zich tot nauwkeurige exegetische voor-sindie zetten. Er moet voorbereidend worden gearbeid, in de richting, die na korter of langer tijd tot een nieuwe vertaling zal kunnen leiden.

De Nationale Christen-Officieren-Vereniging zond ons het volgende ter plaatsing:

In den dienst.

Aan de lotelingen van de lichte van 1912, die in de maand Maart onder de wapenen moeten komen.

De tijd nadert, dat ge geroepen wordt u te oefenen in den krijgadienst.

Veel zult ge dan zien, hooren en doen, wat u tot nu toe geheel vreemd was.

Velen zien met angst en vrees dien tijd naderen.

Wat tot nu toe van het militaire leven geboord werd, was niet aannemend te noemen. Mogen wij u een goeden raad geven?

Laat u toch niet afschrikken door de geruchten, die onder ons volk de ronde doen over allerlei verschrikkelijke en ruwheid, waaraan ge zoudt moeten meedoen, of... de spot en verachting van kameraden op den hals halen. Die voorstelling is onjuist.

De tijd van het gooien naar een bidder met swaertjes spek, maneketels, modelsoenen en andere projectielen, is gelukkig reeds lang voorbij.

Het kasernenleven is... zoals de miliciens dat zelf maken. De enkele vrijwilliger, die er is, in vergelijking van het groot aantal militieplichtigen, (soo goed als zonder uitzondering jonger in jaren dan de miliciens) kunnen zeer weinig invloed op den toon van het onderlinge verkeer uitoefenen.

Laat niemand uwer zich zijn opvoeding schamen, noch schande aandoen.

Leef in de kaserne zoals ge dat thuis gewoon waart.

Wij geven u de verzekering, dat het door alle superieuren op prijs gesteld wordt.

Begin, vanaf het eerste oogenblik, dat ge in de kaserne komt, uit uw wandel te laten zien, wie ge zijt en welk beginsel ge zijt toegedaan. Met bescheidenheid, maar toch ook sonder bleuidheid.

Laat nooit het gebed na. Ge zult onder vinden, dat dit u krachtigste wapen is. Leest regelmatig op geschikte tijdstippen in uw Bijbel; vader of moeder zullen zeker niet vergeten, dit boek u mede te geven.

Het is wel mogelijk, dat ge eens een schimpwoord of een minachtend lachje van een uwer kameraden zult hooren of zien, maar wat deert u dat? Zullen wij, die de eere van Christus dragen, ons onttrekken aan Zijne smadheden? Behandel dit personeel steeds met voorkomendheid, maar ook, bidt voor deuziken. Zij missen nog zooveel.

Gaat ter kerke uwer gezindte, verzinkt het catechetisch onderricht niet en bezoek trouw het Tehuis voor Militairen. Dit zijn met het gebed en het onderzoek van Gods Woord de middelen, door God zelf gegeven u tot steun en sterkte in de omgeving waar ge u in geplaatst zijt.

In ieder garnizoen vindt ge enkele onder-officieren, die gaarne bereid zijn u van dienst te zijn, wanneer ge vreemd zijt, hulp of inlichtingen noodig hebt.

Klopt gerust bij deze onderofficieren aan, so zullen u niet wegzenden, maar helpen.

In ieder garnizoen is een afdeling of correspondent onder vereeniging, die door verspreiding van *Onze Gids* u tegemoet treedt.

In *Onze Gids* vindt ge alles wat ge noodig kunt hebben voor uw garnizoensplaats.

Mogen we hieraan nog toevoegen, wat Da. Schouten in de *Geldersche Kerkbode* naar aanleiding van dit schrijven opmerkt en dat metterdaad ten volle de aandacht van onze Gereformeerde ouders verdient:

Dit stukje van de nationale Christen-officieren-vereniging heeft een volle sympathie. Wij hebben hier nog een enkel verzoek bij te voegen. Laten de ouders en de kerkeraden toch aan den predikant of aan den kerkeraad van de garnizoensplaats bericht zenden van de aankomst van hun zoons en van hun (doop) leden. Elk jaar wordt op deze hoogst gewichtige zaak in onderscheidene bladen de aandacht gevestigd.

tigd en Gewoonlijk nog kom Indien d bericht geling va hem ters Gebeurt bij zijn verzaakt, moeite o te bren door de den moed Dit all indien bij komst. V en kerke held vestu zaak van

Van b dat we onlangs a predikant richting gemeld, eenigling gerekend Gaarne stellen, echter n meerd n Wijngaar „Het zegt de gelegenhe te hooren behoeften orthodox de ethisc reformeer

Voo

In harte eene rede Kerk te W / s 50; van Kerk B te

Koortfj

J. J. Ks Groningen. toepasselijk Heeren. T U. M. 1912 De geacht dien Da. K. GULDENARM predikant, De herinneren toen ook in nog in de meerde pred nog zoo s hooren hee FRIESLAND jaar, de D 'n zoo gro waardeering generatie vs Hervormde wel aan dit Het zijn d Friesche v hebben be die hebben. Zij waren i meerde waai k daarom. hijn tijd so dat het op moest nullo gekomen in. Trouw aa J. J. KNAF, evenals in gedaan „n bu Die Cate herinner ik Te Tjst, vader van Groningen behoorden stichtelijke achte mij groote appar tot mijn cat 'n plaats te wijlen KNAF. E Voto, dan ook zoo fabrikage vs nog niet. leerredpen gen omilag VIKER'S LUN NEDERLANDS schen tekst, rusting, ma met KNAF, wege den te dat dese m als ik oolt v Catechismen maar weer v den Holland tijnchen tek slechte wijz insicht in de En op den rrechtinnighe Dan, om bundel van komen. Ala was, heb ik enkelen drup dat ik bere zoo blijken, lang niet ve Met dit eigenaardige De flesch al lastig te h onsvner, ma Maar, laat seggen in d die ik onts thans versch onafienbare chismus beh

met
ter,
leue
voor-
ter-
kant
taling
lichte-
ft dan

rbeid
niet
derne
inde-

s met
moet
in ons
aan
oderne
blijven
in een
groot
puwlig
ts een
en dien
wie zal
de ver-
ken
nals in
de? En
worden

wij hier
aarmde
dat er
s niets
ar vond
tan zou
ten van
det een

der H.
manen
zoestes,
die niet
kregen,
g slaan,
g studie
arbeid,
tijd tot

icleren-
de ter

Van bevrindende zijde merkt men ons op, dat we niet juist waren ingelicht, toen we onlangs schreven, dat de beide orthodoxe predikanten te Zwolle van de ethische richting waren. Een hunner, zoo werd ons gemeld, is lid van de Confessionele vereniging en kan dus niet onder de ethischen gerekend worden.

Gaarne willen we deze vergissing herstellen. De schuld van dit misverstand lag echter niet bij ons, maar bij het *Gerreform. Weekblad* van Dr. de Lind van Wijnngaarden, die schreef:

„Het orthodoxe deel van de Gemeente, zegt de Zwolse Kerkeraad, blijft in de gelegenheid elken Zondag een prediking te hooren die voldoet aan zijn wenschen en behoeften. Dat nu is niet zoo. De twee orthodoxe predikanten te Zwolle zijn van de ethische richting. Hoe kunnen de Gerreformeerden daar ter kerke gaan?“

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen: als collecte bij een reede voor Kootwijks scholen in de Geref. Kerk te Woerden 17.261/8, met een nagift van 50 50; van N. N. te Baarn 50; van de Geref. Kerk B te Dordrecht 50.

Dr. J. H. HOUTZAGERS.

Kootwijk.

voorzitter.

Teeftafel.

J. J. Knap Cn., Ned. Herv. Predikant te Groningen. De HEIDELBERGSCHE CATECHISMUS toepasselijk gemaakt voor de Gemeente des Heeren. Te Groningen bij J. B. Wolters' U. M. 1912.

De geschiedte schrijver is een kleinsoon van dien D. Knap welke in Friesland, met Felix, GULDENARM, GRIETHUYEN e.a., als gereformeerde predikant, in de Ned. Herv. Kerk naam had. De herinnering aan deze mannen, uit een periode toen ook in dat deel van ons land de orthodoxie nog in de verdrukking was, toen 'n gereformeerde prediking, althans onder de Hervormden, nog zoo zeldzaam was, dat men om haar te hooren heele tochten moest maken, leeft in Friesland nog altijd voort. Dat, vóór nu 25 jaar, de DOLENTIE, met name in Friesland 'n zoo grooten omvang kreeg is, met alle waardering voor wat een tweede en derde generatie van gereformeerde predikanten in de Hervormde Kerk aldaar heeft gewerkt, allererst wel aan dit geslacht van dominees te danken. Het zijn deze „vaders“ geweest, die bij het Friese volk het gereformeerde bewustzijn hebben bewaard en gesterkt. Zij waren het, die hebben gesaaid wat anderen hebben gemaaid. Zij waren het, die de liefde voor de „gereformeerde waarheid“ er hebben ingehouden, al zal ik daarom ook allerminst beweren, dat zij in hila tijd souden hebben gemeend en gedacht, dat het op „kerkelijk“ gebied zoo zou en zoo moest uitoopen, als het vóór nu 25 jaar gekomen is.

Trouw aan de familie-traditie, heeft thans Ds. J. J. Knap, Herv. predikant te GRONINGEN, evenals in vroeger dagen zijn grootvader had gedaan, 'n bundel Catechismuspreken uitgegeven. Die Catechismuspreken van den grootvader herinner ik mij nog best.

Te IJLST, waar, als ik mij niet vergis, de vader van den tegenwoordigen Ds. Knap van GRONINGEN een van mijn voorgangers was geweest, behoorden deze preken nog altijd tot de stichtelijke lectuur mijner gemeentenaren. Ik achtte mij daarom verplicht onder het vrij grootte apparaat dat ik er toen, ter voorbereiding tot mijn catechismusprediking, op nahiend, ook 'n plaats te gunnen aan desen kanselarbeid van wijlen Knap.

E. Voto, — dat thans zoo algemeen gebruikte en dan ook zoo uitzonderlijk bruikbare toelicht bij de fabrikage van catechismuspreken, hadden we nog niet. Nu behoorden die Catechismusleerredenen van Knap in hun geelkleurigen omslag — ik zie 'm nog — wel niet, zoals VINKE'S LIBRI SYMBOLICI ECCLESIAE REFORMATAE NEDERLANDICAE, met hun Duitschen en Latijnschen tekst, tot het voornaamste stuk mijner toerusting, maar toch heb ik ook wel „gewerkt“ met Knap. Ik begón alijd met VINKE, van wege den tekst; en al is mij ook later verteld, dat deze methode eigenlijk glad verkeerd is, — als ik ooit van mijn leven nog eens over den Catechismus moest preken, sou ik haar toch maar weer volgen. Mij is dat vergelijken van den Hollandschen met den Duitschen en Latijnschen tekst altijd gebleken een nog niet zoo slechte weg te zijn om te komen tot een recht inzicht in den zin van 'n Catechismuszondag. En op den rechten zin komt het, ook bij de rechtsinnigheid, toch maar aan.

Dan, om nu op dien geelkleurigen prekenbundel van Ds. Knap den grootvader terug te komen. Als ik in mijn laboratorium zoo bezig was, heb ik ook uit deze flesch wel eens zoo'n enkelen druppel gegoten in het kanselproduct dat ik bereide, en het mocht mij later dan zoo blijken, dat ook haar inhoud een voor mij lang niet verwerpelijk ingrediënt was.

Met dit al had het gebruik ervan zijn eigenaardige bewaren.

De flesch was door haar omvangrijkheid nog al lastig te hanteeren en haar inhoud seker niet onkuiver, maar nu ook niet bepaald kersvers. Maar, laat het mij liever, zonder beelddespraak, seggen in deze woorden van den kleinsoon, die ik onthoem aan de VOORREDE van zijn thans verschenen Catechismuspreken: „En de onafzienbare reeks LEEZEREDENEN, die den Catechismus behandelen, waaronder het mij vergund

zal zijn die van mijn grootvader in het bijzonder te noemen, spreken, voorsover zij niet van recenten datum zijn, niet meer de taal van onzen tijd, en zijn eveneens in veler oog te uitvoerig“.

Dat was 't 'm nu juist.

„Niet meer de taal van onzen tijd“ en „te uitvoerig“.

En ziet, daarin nu heeft de kleinsoon den grootvader onmiskenbaar verbeterd. Deze Leerredenen, die den Catechismus behandelen, zijn niet te uitvoerig, want ongeveer in 12 bladzijden wordt telkens 'n Zondag afgedaan. Ook spreken zij metterdaad de taal van onzen tijd.

Zeker, bij het doorlezen van desen bundel trof ook mij hier en daar 'n beeld, dat ik, als niet of niet genoegzaam doorvoeld, liever ongebruikt zou laten. Daarentegen vond ik in Knap's over het geheel frische en wel verzorgde schrijfstijl, tal van beelden, die of van hemsel of aan den Bijbel ontleend, mij bekoorden.

Het wil mij dan ook voorkomen, dat op het oordeel van den recensent, die dit werk in de Nieuwe ROTTERDAMSCH E COURANT van Woensdag 23 Februari, onder den titel MODERNE TALE KANAANS, besprak en dár bepaaldelijk uit een oogpunt van taal, nog wel wat valt af te dingen.

In die beoordeeling wordt „Tale Kanaans“ omschreven als „een afzonderlijk taaleigen, waarin woordenschat en woordenbouw, maar ook woordschikking zoo uitsluitend mogelijk aan de Statenvertaling zijn ontleend“. — één omschrijving, die nog zoo kwaad niet is, al ware ook bij deze zaak-verklaring een verwijzing naar Jesaja 19: 18. „Te dien dage zullen in Egypteland vijf steden zijn die de taal van Kanaans spreken“, — van wege de naam-verklaring, niet overbodig geweest.

Hoe nu echter deze recensent, wiens omschrijving van het begrip: „Tale Kanaans“ zich vrij wel dekt met de meest gangbare omschrijving van „Bijbeltaal“, 'n predikant er een verwijt van kan maken, dat hij zich bij zijn preken van bijbeltaal bedient, begrijp ik niet recht.

Wijlen Prof. van OOSTERZEER, die toch zeker wel 'n expert in 't vak was, stelde dit juist als 'n eisch aan den predikant.

Wanneer echter deze recensent dingen schrijft als: „en wat gezegd wordt van God, dat Hij ons als een segel op zijn arm heeft gezet“ (bl. 8) doet hem (sc. den buitenaf staanden lezer) te veel denken aan een onder matrozen bestaande gewoonte, dan dat hij dit beeld als vertolking van de gedachte aan ons bewaard zijn bij God zonder kritiek zou kunnen aanvaarden“ — dan begin ik het toch ook weer wel te begrijpen.

Wie toch met bijbeltaal zoo weinig vertrouwd is, dat hij niet weet dat deze uitdrukking ontleend aan de moole plaats uit het HOOGELIED (8:6) *Zet mij als een segel op uw hart, als een zegel op uw arm; want sterk als de dood is de liefde, hard als het graf is de ijf; hare kolen zijn vurige kolen, vlammen des Heeren, — die siet al heel licht de „Taal van Kanaans“ voor het „Patois van Kanaans“ aan.*

't Is wel een sonderling verschijnsel op het gebied onzer nationale cultuur, dat zelfs 'n man van zoo fijne literaire ontwikkeling als deze recensent van de *N. R. C.*, met zulk een uitdrukking zoo weinig weet, dat hij aan 'n zich tatoeërenden zeeman gaat denken. En toch, terwijl men nogal in vrijzinnige kringen en tot zeker ook wel op het bureau van de *N. R. C.*, de „Leidsche vertaling“ van het O. T. heeft, uit wier „aanteekening“ op Hooglied 8:6, het noodige licht ware te krijgen geweest.

Wat den inhoud deser preken betreft, zijn zij van onverdrachte rechtinnigheid. Zij vermoed, dat deze omstandigheid den recensent van de *N. R. C.*, tegenover dit werk ook al niet sympathiek gestemd heeft. Want wel kan ik, door dien flater met Hooglied 8:6, geen modern THEOLOGIE in hem zien, maar toch houd ik 'm bepaald voor 'n *bourgeois satisfait*, die sonder als leek er het rechte van te snappen, geliefhebber heeft in de MODERNE THEOLOGIE.

Want, waar bijv. Knap in de preek over Zondag III, de „verdoorvenheid der menschelijke natuur“, het onbekwaam tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad“ sterk sonderling, heeft hij bij desen, zanger in, wat ALLARD PIERSON noemde „het koor der optimistische zelfvoldaanheid“ blijkbaar verbruikt. Men sou 'n man in gemoeide aanraden, eens te lezen wat en hoe over de „den mensch“ 'n SCHOPENHAUER schrijft.

Dan, ons zijn deze preken van Knap om hun overeenstemming met de gereformeerde belijdenis des te liever.

Ten seerste kan ik deren bundel van den Hervormden prediker dan ook aanbevelen aan onze Gereformeerde predikanten. Als apparaat bij het vervaardigen van Catechismuspreken, is hij gemakkelijker te hanteeren, en zijn inhoud is 'n ingrediënt even up-to-date als silver.

Zeker kan dit boek het E. VOTO DORDRECHT, „de rijke, streng-doordachte toelichting van Ds. A. KUYPER“, zoals Knap dat standaardwerk noemt, niet vervangen. Maar toch zullen vooral de jongeren onder onze predikanten goed doen, ook desen „nieuwen Knap“ onder hun homiletische toerusting op te nemen.

Dan, ook niet-Theologen kan ik de lesing van dit boek aanraden. Deze preken geven metterdaad een *topografische* verklaring van het klassieke Leerboek. Aan dogmatische verklaring paren zij een praktische toepassing op het geestelijke en sociale leven, welke getuigt van des schrijvers kennis van menschelijke siellevelen en van menschelijk gemeenschapsleven. Hier is een prediker aan het woord die weer verstaat wat „Theologia theoretico-practica“ is.

Ook uitwendig niet de bundel of mooi papier gedrukt, uit heldere letter gezet en in fraai gebonden 8° formaat er zeer voornam uit.

Heel wat voornamer dan die van grootvader Knap.

G.

Officiële Berichten.

Kort verslag van de vergadering der classis Brielle, gehouden 7 Febr. 1912, te Hellevoetsluis.

1. Ds. Aalberts opent de vergadering.
2. Bij het onderzoek der credentiebrieven blijken ook 3 diakenen afgevaardigd, wien kenstern verleidt wordt.
3. Moderamen: Ds. Aalberts, praeses; Ds. v. Lummel, assessor; Ds. Taal, scriba.

4. De notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

6. Door Ds. Aalberts wordt rapport uitgebracht van de kerkvisitatie op Flakkee.

7. Aan de orde punt 5 van het agendum, behelzende het verzoek aan de kerken om voor de Febr.-vergadering aan Ds. Esselink opgave te doen van de collecten sedert Aug. 1908 gehouden voor de Theol. school. Daar de meeste kerken in gebreke bleven hieraan te voldoen, wordt dit verzoek bij vernieuwing den deputaten der kerken meegegeven, en worden alle kerken opgewekt tegen de volgende vergadering trouw opgave te doen, en om abuisen te voorkomen, ook de collecten op te geven voor de Theol. Fac. Vrije Universiteit sedert Aug. 1908.

8. Ingekomen stukken:

a. Antwoord van de classis Schiedam en Barendrecht aangaande hulp in den predikdienst onzer vacante kerken. De aangevraagde hulp zal verleend worden. Wordt besloten opnieuw hulp aan te vragen, daar de toestand onveranderd is gebleven.

b. Een schrijven van een br. uit R., die bezwaren heeft tegen door den kerkeraad opgetoetste vergaderingen. Wordt besloten dien br. te antwoorden, en hem te wijzen op de bevoegdheid van den kerkeraad om te handelen gelijk hij deed, en tegelijk hem zelf op te wekken, tot het welzijn van de bedoelde vergaderingen mee te werken.

9. Een br. uit G., ter vergadering aanwezig, heeft een bezwaar tegen zijn kerkeraad. Een commissie wordt benoemd, bestaande uit D.D. Kok, v. Duijn en Taal, om met den kerkeraad te G. over deze zaak te spreken en de br. op te wekken tot wegneming van de hier bedoelde wanverhoudingen.

10. Na dit punt komt ter sprake punt 6 van het agendum, betreffende den Evangelisatie-arbeid, en behelzende het voorstel: „de classis besluit tot de uitgifte van een eigen maandbladje, en tot het geven van een jaarlijksche subsidie daarvoor van 500“. Dit voorstel wordt aangenomen.

11. De volgende subsidie-aanvragen worden toegestaan: Ouddorp 100; Middelharnis 100; Hellevoetsluis 125; N.-Helveet 80; Zwartewaal 50.

12. Aan de orde punt 26 van het agendum, voorstel Zwartewaal, luidende: „elke instructie wordt aan de roepende kerk meegedeeld, die deze, zoo noodig verkort, op het agendum brengt“. Aangenomen.

13. Vervolg punt 25 van het agendum, voorstel Zwartewaal, bedoelende het weer instellen van het „Bureau van Informatie“. Wordt ingesiglijk aangenomen, en worden benoemd daartoe: Ds. Mol en Ds. Aalberts.

14. Punt 3 van het agendum, voorstel Ouddorp, luidende: „de datum voor het inleveren van aanvragen om subsidie worde gesteld op uiterlijk 15 Jan.“ Dit voorstel wordt, met wijziging van 15 Jan. in 10 Jan., en de toevoeging: „de deputaten doen op het agendum voor de Febr.-vergadering hun voorstel“, aangenomen.

15. Punt 4 van het agendum, voorstel N.-Helveet, luidende: „de classis onderwerpe het visitatie-reglement aan herziening“, wordt aangenomen. De visitatoren wordt opgedragen een gewijzigd concept-visitatie-reglement voor de volgende vergadering te ontwerpen, en tegelijk met het agendum aan de kerken toe te zenden. Ds. Aalberts zal de vergadering der visitatoren bijeenroepen.

16. Regeling vacaturediensten: Hellevoetsluis. Maart, Ds. v. Haerlingen; Tinte, Maart, Ds. v. Duijn; April, Ds. Hagenbeek; Mei, Ds. Kok; Rockanje, Maart, Ds. v. Lummel; April, Ds. Smallegange; Mei, Ds. v. Hoven; Middelharnis, April, Ds. Aalberts; Melissant, Maart, Ds. Koolstra; April, Ds. Dekker; Mei, Ds. Esselink; Den Bommel, Maart, Ds. Mol; April, Ds. Taal; Mei, classis Barendrecht.

17. Rondvraag art. 41 D. K. O. geeft geen bijzonderheden.

18. Ds. v. Lummel eindigt met dankgebed.

Namens de classis:

A. TAAL, h. l. scriba.

Stellenaam, 30 Febr. 1912.

Kort verslag van de vergadering der cl. Leiden, gehouden 8 Febr. 1912.

De praeses van de roepende kerk, Ds. T. H. Woudstra, opent de vergadering met gebed, nadat gezongen is Ps. 84: 3 en gelezen Ps. 122. De credentiebrieven worden gelezen en in orde bevonden.

Tot praeses is aangewezen Ds. Kouwenhoven. Aangezien de scriba, Ds. J. Thijss, wegens ongesteldheid niet tegenwoordig is, wordt Ds. Bouma verzocht voor deze vergadering zijde plaats in te nemen, terwijl Ds. Meijering voor het Persverslag zal zorgen.

De notulen worden gelezen en behoudens eene enkele opmerking goedgekeurd.

Ds. Rietberg van Koudkerk, voor 't eerst ter vergadering tegenwoordig, wordt door den praeses welkom geheeten.

Ds. Koers rapporteert namens de deputaten voor evangelisatie enz. over:

a. de pogingen aangewend te Oegstgeest in sake evangelisatie;

b. de correspondentie met de Geref. gemeente van Lisse;

c. de uitgave van het Kerkblad.

Op verzoek der deputaten wordt eerst beaist over het Kerkblad, en, gehoord de nadere toelichting, besloten de verdere uitvoering aan de deputaten op te dragen. Met dien verstande, dat de kerk van Leiden op verzoek buiten het terrein van exploitatie blijft.

Ten opzichte van de evangelisatie te Oegstgeest zullen de deputaten op den ingeslagen weg voortarbeiten.

In sake de correspondentie met de Geref. gemeente te Lisse, wordt geadviseerd tot het houden van een conferentie met de leden van de Geref. kerk aldaar.

Ds. Woudstra rapporteert vervolgens over de zaken der zending, waarvan de hoofdhoud in het kerkblad zal worden opgenomen.

Tot de medische zending wordt in beginsel besloten, en aan de kerkeraden verzoekt vóór 1 April eene collecte te houden voor het stichtingsfonds en te arbeiden tot vermeerdering der jaarlijksche bijdragen voor dezen arbeid.

Rondvraag naar art. 41 K. O.

De kerk van Leiden ontvangt advies in een tuchtsaak, eveneens de kerk van Rijnsburg.

Een aanvraag om meerdere toelagen voor de predikantsweduwe van deze kerk met het oog op hare krankheid, wordt toegestaan en in handen van de hiervoor aangewezen deputaten gesteld.

Ook de kerk van Boskoop vraagt en verkrijgt advies in een tuchtsaak.

Tot kerkvisitatoren worden aangewezen DD. Woudstra, Alting, Bouma en Broekstra; secondi Ds. Eerdman en Impeta.

De quaestor Ds. Alting doet rekening en verantwoording en wordt herbenoemd. De vaststelling van den classic. rooster wordt verdaagd.

Ten slotte geeft Ds. Woudstra, volgens opdracht van de vorige vergadering, een referaat

over „de verhouding van de kerk tot de Chr. school“, welk referaat in het Kerkblad zal worden opgenomen.

De praeses sluit na het zingen van Ps. 72: 11 de vergadering met dankgebed.

Op last der classis,

H. MEIJERING.

Buitenland.

Engeland. Bisschoppelijke mijters. Een geheime kerkelijke vereeniging.

Zij die trachten het Protestantisch karakter der Engelsche staatskerk te handhaven, hebben nu weer den strijd aangebonden tegen het schenken van prachtige koorkeleden en mijters aan bisschoppen. Een kerkelijk blad wijde anderhalve kolom aan de beschrijving van de kostbare klederen en het kostbare hoofddeksel die aan een bisschop werden geschenken, en welke voor 6000 geassureerd zijn. Van de 380 parochiën, waaruit het bismdom bestaat, droegen voor genoemde versierselen 338 bij. Slechts twee parochiën hadden bezwaar tegen den mijter. *The Church Gazette* merkt hierbij op, dat men zich deze weelde in uitwendige versierselen veroorlooft, terwijl een groote menigte predikanten in een toestand van halve verhongering verkeert, en het volk, dat honderden ponden sterling offert, doof blijft voor den schreienden nood die er in menige pastorie heerscht, terwijl de arme werkmans het gehele land door roept om een loon waar hij met zijn gezin van kan leven, en terwijl onze kerk in de koloniën en op het zendingveld bij andere kerken vergeleken achteraan komt.

De geavanceerde Hoogkerkelijke partij heeft nu haar geheim genootschap, met eigen parool en andere vrijmetselaarsmanieren. De organisatie wordt het „Gilde van de liefde Gods“ genoemd; in het eerste jaar van zijn bestaan werden 1100 leden gewonnen. Het hoofd van de gilde, de predikant A. V. Magee, geeft de volgende beschrijving van zijn bond: „In de eerste plaats is het een sterk aangevoelend lichaam van Katholieken, die zich niet schamen de wereld in het aangezicht te zien en te zeggen: „Wij gaan naar de biecht, en wij danken er God voor“. In de tweede plaats is het een netwerk van bondgenooten en vrienden over geheel Engeland en de koloniën, hetwelk zich verbonden heeft elkanter te helpen, waar het mogelijk is, door middel van een systeem van aanbeveling, zoodat op elke plaats een katholiek door middel van het herkenningsteeken een mede-katholiek kan vinden en herkennen, om daardoor in staat te zijn sonder verdere introductie van hem of haar de voorrechten van hun stad of parochie te leeren kennen. In de derde plaats wordt door het gilde door middel van een driemaandelijkse tijdschrift het systeem van correspondentie toegepast, waardoor leden die op zich zelve staan, met elkanter in verbinding gebracht worden, zoodat zij gevoelen dat hoevel alleen, zij toch nooit in de Katholieke kerk alleen staan“.

Het hoofd van deze organisatie wekt alle leden der Anglicaansche kerk op, zich bij zijn gilde te voegen, en doet dit op een manier waaruit zijn toelagen zoo duidelijk mogelijk wordt. Hij verheugt er zich in, dat het Katholicisme tegenwoordig gevreesd en geducht wordt en „dat, zoo spreekt hij letterlijk, hij niet er voor terug deinst niet te spreken, dat de Reformatie Engeland van zijn goddienst en zijn kinderen van hun erfdeel beroofd heeft“.

Het is te begrijpen dat deze predikant niet zoo zich zou uitsluiten, indien hij niet wist, dat bijna alle bisschoppen der Anglicaansche kerk tot zijn partij behooren, al gaan zij niet zoo ver als hij.

Noord-Amerika. Indien, indien.

In de middeleeuwen was er een geleerd man, die een boek uitgaaf, waarvan men later seide, dat het een „Ja en Neen Theologie“ behelste. Men wilde daarmede zeggen, dat hij bewijzen kon, dat eene stelling waar en toch ook niet waar was. Tegenwoordig hoort men in Amerika iets soortgelijks, en vele menschen joelen het toe. Een schrijver, wiens naam Richard Watson Gilder is — hij verwijft niet meer onder de levenden — dichtte het volgende lied:

If (this) Jesus Christ is man,
And only man—I say,
That of all mankind I cleave to Him,
And to Him will I cleave always.

If (this) Jesus Christ is a God,
And the only God—I swear,
I will follow Him through heaven and hell
The earth, the sea, the air.“

De korte zin deser woorden is, dat de dichtster op Jesus vertrouwen wil, hetzij dat Hij mensch, hetzij dat Hij God is. Zulk eene „indien-indien Theologie“ is geen haar beter dan de „Ja en Neen Theologie van Abaelardus“.

De dichtster kleeft Jesus aan, hoewel hij niet weet of Hij God is, of alleen mensch. Wij Christenen zouden Jesus niet mogen aankleven, indien Hij niet God ware, want God verbiedt het ons in Zijne wet, geene andere goden voor Zijn aangezicht hebben. De schrijver in „The Christian Intelligencer“, die dit mededeelt, noemt Gilder „een krachtig apostel van onze eeuw“, en hij stemt in met den dichtster in zijn modern sieren-lied. Geen wonder, want hij zegt immers: „De gelidigheid en werkelijkheid van het christelijk leven en geloof van het kind deser eeuw is niet afhankelijk van de zekerheid van onze kennis op dit punt.“ Zegt de Heere ons: „Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den eenigen, waarachtigen God en Jesus Christus, dien Gij gezondend hebt“, moderne woordvoersers seggen ons: dit is het eeuwige leven, dat wij ons niet bekommeren om de zekerheid van hetgeen Jesus zegt en is, maar wij zijn tevreden met een duister gevoel, of eene vroomheid die in de lucht zweeft.

Waar gaat men heen, wanneer in een kerkelijk blad als *The Christian Intelligencer* gevoelens voorgestaan worden, als boven beschreven werden?

Afrika. Zending onder de Mahomedanen in Kabylië.

Wij lezen in *The Christian*:

„Veel Christenen meenen dat men zich maar geen moeite moet geven om Mahomedanen tot Christus te brengen — het is toch vergeefsch werk, althans in de meeste gevallen. Deze gedachte werd niet gedeeld door de Engelsche stichters der Noord-Afrika missie, die 30 jaar geleden haar werk begon te Djemaa Sahridj, het moeizame en belangrijke dorp in de bergachtige streken van Algiers, dat Kabylië genoemd wordt.“

De zendingarbeid te Djemaa Sahridj levert het bewijs, dat bekeeringen van het Mahome-

danisme mogelijk zijn en dat de arbeid onder de Mahomedanen niet vruchteloos is.

Vroeger kwamen de menschen van top tot teen gewapend naar het Zendingshuis, en jongens kon een zending op een afstand van een wandelstok alleen bij zich krijgen, wanneer aan het eind van den stok een stuk suiker was. Maar ook dan nam de knaap de suiker zeer voorzichtich aan en hield den zendingel voortdurend in het oog, en wanneer hij het lekkers beet had, liep hij weg, om er op een behoorlijken afstand van den geveer van te genieten. Nu hebben wij jongens en jongelieden, die onze Zondagschool en onze samenkomsten voor Evangelisatie bijwonen. Vroeger hield men hier voor zondig, wanneer men er schilderijen op na hield, nu vraagt men om plaatjes, en afbeeldingen van Mekka worden op de markten verkocht.

De moskee was gevuld met Mahomedanen en men las den Koran geregeld. Tegenwoordig is dit alleen het geval wanneer soms een fanatieke geest de onder de asch smeulende vonken van het uitdovende Mahomedaanse vuur aanblaast. De stem van den Sheik die de geloovigen tot het gebed opwekt, wordt nog wel gehoord, doch het aantal van hen die aan deze roepstem gehoor geven, wordt steeds kleiner. Wanneer de Mahomedaanse vloed zich begeeft naar de Heidenen die meer Zuidwaarts wonen, dan trekt hij terug uit zijn vroegere vestingen in het Noorden. Men kan ze in dit dorp bij twintigtallen tellen die de Ramadan vasten niet meer houden. De tegenstand waarmede vroeger te worstelen was, zoowel van Fransche zijde als van den kant der inboorlingen, is bijna geheel verdwenen, grotere vrijheid werd verleend voor de verkondiging van het Evangelie. Maar aan de andere zijde neemt het ongelofte onder de ontwikkelde klassen steeds meer toe.

De schrijver in *The Christian* vraagt op grond van dit alles meer steun, vooral opdat men in staat zij de medische zending ter hand te nemen.

1) Elke negende maand van het Mueislmanse jaar is een vastenmaand. Gedurende dien tijd eten de Mueislmannen van het opgaan der son tot haren ondergang niets. De maanden worden bij de Turken gerekend naar de maan; daarom houden de Mahomedanen hun vasten elk jaar 10 dagen vroeger dan in het voorgaande jaar. Wanneer het vasten voorbij is, viert men het Bairamfeest.

Gemengd Nieuws.

De Protestant Reformation Society biedt voor het jaar 1912 beurzen en ondersteuning aan voor hen die zich willen wijden aan den dienst in de Anglicaansche kerk; twee jaar lang aan de Academie voortdurend, sal men 240 en daarna nog twee jaar 180 ontvangen. Bovendien moet een prijs van 200 en een prijs van 120 uitgetoelfd, terwijl ieder student 25 toegeregt wordt, die aan de eischen door examinatoren vastgesteld, kan voldoen. Op die manier trachten zij, die het protestantisch karakter der Anglicaansche kerk zoeken te handhaven, meer predikanten te verkrijgen die in hun geest arbeiden.

Sedert langen tijd zijn er in Duitschland niet alleen leerstoelen, maar geheele instituten voor het wetenschappelijk onderzoek in den Talmud en in de Joodsche literatuur, van welke er niet minder dan drie zich in Pruisen bevinden: te Breslau, het Joodsch-theologisch Seminarium; te Berlijn, de leerschool voor de wetenschap van het Jodendom (beide behorend tot den rechtcringel der midden-partij) en het streng orthodoxe Seminarium voor opleiding van rabbijnen. Bovendien hebben de Joden dergelijke stichtingen in Weenen, Budapest, Londen, New-York, Cincinnati en elders. Wanneer de Joden verlangen, dat aan de Universiteiten onderwijs gegeven wordt in den Talmud en de Joodsche literatuur, en toonen geld over te hebben voor de salariering van een of meer Joodsche docenten of hoogleraren, dan is dit te prijzen.

Er wordt nu door de *Tijdschrift Rundschau* op gewezen, dat het noodig is, dat aan elke groote Universiteit een Christelijk docent verbonden wordt om Joodsche geschiedenis en literatuur te onderwijzen. Zegt men van Joodsche zijde, dat een geboren Jood ontnent Joodsche seden en gebruiken beter op de hoogte is dan een die buiten het Jodendom staat, dan moet aan de andere zijde erkend worden, dat een Joodsch docent niet in staat is den Christelijken hoorder op datgene te wijzen, wat voor hem van bijzondere beteekenis is. Daarom is het goed dat naast een Christelijk docent een Jood als assistent optreedt. In die richting wordt aan de Universiteiten nog niet gewerkt. In Berlijn arbeid sedert 30 jaar de hoogleraar Strack, die over de Joodsche literatuur en over de Jodenmissie colleges en privaatlessen geeft; doch daartoe is die professor niet verplicht; door de universiteit is hem alleen het onderwijs in het Oude Testament opgedragen.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Onze lezer K. te S. vraagt: Wanneer in de conrante melding gemaakt wordt van het overlijden van een beroemde bekende persoonlijkheid, wordt in den regel achter den naam een (?) gevoegd. Waarom wordt dit gedaan, en hoe is men daartoe gekomen?

Op de kerkhoven in verschillende landen, vooral Roomsche, maar ook vele Protestantische, ziet men vaak op de graven een kruis. Wat hiermee bedoeld wordt blijkt duidelijk uit het Latijnse opschrift dat er soms is bijgevoegd: *Ave Crux, unica Spes, d. i. gegroot Kruis, eenige Hoop.*

Nu is dit natuurlijk onjuist. Want niet het kruis maar de Gekruisigde is onze eenige hoop. Doch dit wordt dan eigenlijk ook bedoeld. Terecht echter zij bij ons met de Hervorming ook die kruisen als tekenen afgeschaft. Al ligt er op zich zelf niets kwaads in, ze leiden licht van de hoofdzak af en zijn onnoodig.

Daar nu het kruis zoo veelvuldig op de graven voorkwam, bij begrafenissen veel gebruikt werd, en van lijden en sterven spreekt, begon men het ook te gebruiken als korte aanduiding van iemands overlijden of overleden zijn. Hiermee zal het gebruik wel duidelijk zijn gemaakt.

P. P. te R. vraagt, waarom men soms zegt: Ik moet er zoo lang om „soebatten“, waarmee men dan zeggen wil: er heel lang om vragen tot vervelens toe. Wat wil dat soebatten eigenlijk seggen?

Dit woord is niet anders dan een bedorven uitspraak van *soebatten</*